

Mag. Marija Arh in Polona Otoničar Pajk |
JVIZ OŠ Toneta in Franceta Kralja Dobrepolje

Haiku skozi odrasle in učenčeve oči

Haiku: Perceptions of Adults and Learners

Izvleček

Ključne besede:
haiku, hajga, zbirka, vaje,
osnovna šola

V prispevku se bomo prek tradicionalnih haikujev dotaknili pesniške zbirke *Šešest pod nogo* in pedagoškega gradiva *Haiku, dober dan*, namenjenega učencem tretje triade. Haikuji, ki imajo bogato tradicijo na Japonskem, se uveljavljajo v zahodnih deželah, tj. v Evropi in po svetu. Slovenski zlogi so po mnenju poznavalcev v določenem pogledu podobni japonskim zvokom. Nakazali bomo nekaj prednosti rabe gradiva *Haiku, dober dan* in predstavili delo učencev, ki so vaje z razlago preizkusili v praksi.

Abstract

Keywords:
haiku, haiga, collection,
exercises, primary school

This article examines the haiku collection *Šešest pod nogo* and the resource book *Haiku, dober dan*, intended for third-cycle primary students, through traditional haikus. Having a rich tradition in Japan, this poetic form has been gaining popularity in Western countries, including Europe and beyond. Linguistic experts note certain similarities between Slovenian syllabic patterns and Japanese phonetics. The article highlights the pedagogical benefits of *Haiku, dober dan* and presents the work of students who practised its activities with accompanying explanations.

O haiku zgodovini

Umetnost haiku pesmi je sestavna razsežnost japonske kulture, skupaj s čudovitimi vrtovi, obredi pitja čaja in borilnimi veščinami samurajev. Zgodovino haikuja povežemo s *tanko*, ki je nastala že v prvem tisočletju. Beseda *tanka* v japonsčini pomeni kratka pesem, v slovenščini pa je *tanka* istozvočnica za pridevnik – in tako lahko tudi pretanjena pesem, ki skozi tančine in drobce zrcali celoto sveta in čudež življenja, zapišeta Boris A. Novak in Savina Zwitter (2001).

Avtorja (2001) nadaljujeta, da se je iz *tanke* razvila *renga*, verižna pesem, daljše pesniško besedilo, sestavljeno iz krajših kitic, ki so jih pesniki spesnili na svojevrstnih pesniških tekmovanjih.

Med drugim soustanovitelj portala Pesem.si Gregor Geršak (2008) opiše *rengo*, ki se začne kot začetni verz, imenovan *hokku* s sedemnajstimi *on-i*, zapisani v eni vrsti, in pojasni, da so japonski zvoki podobni slovenskim zlogom. Namesto japonske besede *kireji*, ki zaključuje misli, pa so v evropskih jezikih pisci misli najlažje ločili v treh vrsticah, saj za to ni posebne besede. Osmošolke (2014) v nalogi povzamejo, da je imela *haika no hokku* – hudomušna pesem, polna domislic in besednih iger, sprva le izjemoma literarno vrednost.

Pred petsto leti so pesniki ugotovili, da *renga*, tudi odvrženi pesniški drobci, ki jih na pesniških tekmovanjih niso uporabili, lahko tvorijo samostojne pesmi. V poznem srednjem veku so jih poimenovali *haiku*, ki je največji razcvet doživel med sedemnajstim in devetnajstim stoletjem. Haiku se je razširil po vsem svetu in postal poleg soneta najbolj priljubljena pesniška oblika, še povesta Novak in Zwitter (2001).

Haiku in njegovi sorodniki imajo tako bogato zgodovino. Najlepše verze so pisali haiku pesniki – *haidžini*: Sodžun, Bashō, Busin, Issa, Shiki, Kioši, Mokiči in drugi. Vsestranski ustvarjalec Tomaž Mahkovic v 3. delu eseja (2009) med drugim razloži oblike haikuja. *Juki haiku* označi kot klasični haiku, *muki haiku* pa kot prilagojen klasični haiku. Po *rengi* je dobil ime *verižni haiku* oz. *haiku pentlja*. *Haibun* je haiku s proznim besedilom, za *senryu* pa je osnova satira. Ustvarjalec *haigo* poveže s sliko in kot kombinacijo več vrst haikujev označi *sodobni haiku*.

Haiku skrajno zgoščeno prikazuje trenutek iz narave, ki se povezuje z dogajanjem v človekovi notranjosti. To poudarita tudi Boris A. Novak in Savina Zwitter (2011, str. 46): *S svojo skrajno zgoščenostjo haiku upesnjuje trenutek iz življenja narave. Spricho uglašenosti na čas in naravo je povsem naravno, da te zgoščene pesniške miniature upesnjuje letne čase, zato so tudi zbirke haiku poezije ponavadi razdeljene na štiri cikle ... Pomlad, Poletje, Jesen in Zimo.*

Prvi verz idealnega haikuja ponazarja osnovno podobo, ozračje, nakazano čustvo oziroma misel; ta podoba se včasih logično, včasih presenetljivo dopolni z zadnjim verzom. V osrednjem verzju je izraženo tisto, kar sproži, privede do take dopolnitve. A haiku je več, kot sta določena tematika pisanja in število zlogov. Vsaka trivrstičnica s strogo shemo zlogov še ni haiku.

Če evropski pesniki opevajo ideala Lepote in Resnice, ju japonski pesniki haikuja doživijo ob skoku žabe v ribnik, zapiše Novak (2017). V preprosto opisanem hipnem doživetju se lahko kaže veličina sveta! Kot beremo zbirko haikujev, pripravljeno za izdajo, je tudi njena avtorica Marija Arh (2005) v Šelestu pod nogo prek letnih časov in besed zanje – *kigov* – uvidela, da je lahko skoraj sleherna stvar zapisana na haikujski način, da je v naravi vse pomembno: veliko ali majhno, navadno ali nenavadno. Vse ima svoje mesto, svoj trenutek.

Učitelj in pesnik Matsuo Bachō (1644–1694) je dvignil haiku na raven resnične besedne umetnine, bil zato mednarodno priznan, čeprav je sam verjel, da sta njegovo najboljšo delo vodenje in sodelovanje pri rengi.

Zbirka haikujev Šelest pod nogo

V zbirki Šelest pod nogo profesorice razrednega pouka in magistricе socialne pedagogike (Arh, 2025) poleg haikujev spoznamo tudi haibun, haiku pentljo, oriku, senryu in tanko, kjer avtorica šahira še z drugimi pravili, vedno pa ostane zvesta kralju – tradicionalnemu haikuju, iz katerega izhajajo omenjene izpeljanke. Zbirka ima osem razdelkov, ki bralca popeljejo v preteklost rudarskih krajev, ga vabijo na sprehod skozi gozd, k vodi, zadržijo ga pri človeku, živalih, rastlinah ... Da se lahko gozdna stvarnost staplja z mislimi onkraj nje same, nas postavlja pred drobna razmišljanja, a moč dotikov je odvisna od posameznega bralca.

*Dekle s kolesom
vozi k domači hosti
na robu vasi.*

*Na robu vasi
obnemoglo telesce,
zmočena maja.*

*Zmočena maja;
ob klopci zamišljeno
dekle s kolesom.*

Haiku izhaja iz japonske kulture zena, iz zenovskega načina življenja – meditacije. V delih japonskih umetnikov, vključno s pesniki haikuja, je skoraj nemogoče določiti mejo med umetnostjo in življenjem, umetnostjo in naravo. To je narava, iz katere izhaja haiku in h kateri se na koncu vrne. Pesnik Dejan Pavlinović (2018) v povzetku za zen prek stare pesmi napiše: »Če ga pogledamo, ga ne moremo videti. Če ga poslušamo, ga ne moremo slišati. Če pa ga uporabljamo, je neizčrpen.«

Avtorici zbirke je spomin na zvočnost glasov v učenčevih haikujih na prireditvah zdramil željo po lastnem zapisovanju takih kratkih pesmi. Blizu ji je igra besed, ki je odlična podlaga za potep domišljije in različne zgodbe. Tankočuten prisluh naravi, ljudem in rečem ji dodatno odstira življenje, ki je enkrat dobrohotno, drugič spet posmehljivo. Piščeva pot je ovinkasta, nenehno išče najboljšo smer, večkrat je strma, branje, nasveti in izboljšave so kot pohodne palice, ki pri hoji pomagajo. Haiku je le navidezno lahkoten, svoboden in spontan; zgrajen je na disciplini. Dodano vrednost dobi, ko si ga lahko razložimo večplastno, ko so pomeni celo popolnoma nasprotni.

Odločen korak.

*Senca na gozdni cesti
nedotaknjena.*

Pomembno vlogo je pri zbirki haikujev (Arh, 2025) imela pesnica in urednica na portalu Pesem.si Lidija Brezavšček. Ker je avtorica zbirke sodelovala na omenjenem portalu, je bila ena od pesmi izbrana za kratko pesem jeseni 2024. Zbirka Šelest pod nogo je opremljena s sliko akademskega slikarja in nagrajenca Prešernovega sklada za 2023 Nikolaja Beera in z miniaturnimi bralce vabi v skrivnost, a hkrati preprost človekov vsakdan.

Zbirka vaj z razlagami *Haiku, dober dan*

Kot upokojena učiteljica se avtorica zaveda, da sta vzgoja in izobraževanje mogoči tudi prek zapisanih besed. Kdo nikoli ne prebira zgodb ali si ne popeva pesmi? Kdo iz prebranega si ne vzame česa zase? Kdo loči tradicionalni haiku od sodobnega?

Avtorica je zbirko haikujev dopolnila z ločeno zbirko vaj (Arh, 2025a). Ob ustvarjanju pesmi se je srečala s številnimi zadregami, jih prestopala postopno, ob tem pa razmišljala, kako bi delila svoje na novo pridobljeno znanje.

Na ta način bi lahko pomagala tako učitelju kot učencu, dijaku, da bi se enemu ali drugemu skupaj z veljavnimi učbeniki malo skrajšala raziskovalno-ustvarjalna pot. Dijak Klemen Gumzej (2014) je v raziskovalni nalogi v slovenskem šolskem sistemu pograšal prisotnost, poznavanje neevropske kulture.

Haiku kot učna snov ni vključen v učni načrt za redni pouk slovenščine v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole. V okviru izbirnih predmetov oziroma razširjenega programa profesorji slovenščine določena videnja o tej tematiki dobijo z lastnim raziskovanjem. Osnovne in srednje šole se z nadarjenimi učenci pogosto odzivajo na razpise za najboljši haiku. Tudi tako skušajo ozavestiti pomene posameznih besed, se učijo slediti vodilni ideji, z malo besedami povedati več in družiti dve tradiciji. Pri utiranju teh poti je pomembnih veliko učiteljev. Jože Štucin je bil ključen za uveljavljanje haikujev v šoli in hkrati dolgoletni organizator slovenskega osnovnošolskega natečaja. Večletna organizatorica natečaja Gimnazija Vič v Ljubljani razpiše natečaj za srednješolski haiku tako v slovenščini kot tujih jezikih. V tem lahko prepoznamo ljubezen do materne jezika, drugih jezikov, srčno predanost predmetnemu področju in voljo po dodatnem zahtevnem pedagoškem delu. Vsak tak dotik tudi odločilno oblikuje mlade ljudi.

Gradivo *Haiku, dober dan* vsebuje dvanajst začetnih vaj, ki bi ustvarjalce napotile k vedenju, kaj vsebuje tradicionalni haiku. Ob kratki razlagi in osnovnošolskem znanju slovenščine so to le utrinki za uporabno končno znanje – za sestavo lastnega haikuja. Vaje ponujajo nekatere rešitve in vzpodbujajo nadaljnjo ustvarjalnost. Zbirka v desetih haiku korakih strne pravila za pisanje prvih haikujev. Ob univ. dipl. pedagoginji in profesorici slovenščine Poloni Otoničar Pajk in njenih učencih so tu tudi koristni pedagoški in ustvarjalni odzivi.

Pedagoško delo

Pri interesni dejavnosti, poimenovani Novinarsko-literarni krožek, ki jo enkrat tedensko obiskujejo osmošolci, so učenci spoznali haiku in se preizkusili v pesništvu. Veliki večini učencev je bila ta pesniška oblika neznana. Spoznali so jo prek tekmovanja za najboljšo šolsko glasilo, ki ga je razpisal *Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti*. Pred dvema letoma je zmagalo glasilo s haikui. Učence je zanimalo, kako so lahko haikui boljši njihovih od klasičnih pesmi z rimo, učiteljico pa so k raziskovanju haikujev najbolj spodbudile besede Borisa A. Novaka (1997, str. 107): *Če torej hočemo napisati haiku, se moramo ozreti okoli sebe in se ovedeti enkratne, neponovljive vrednosti slehernega bitja, sleherne stvari in sveta v celoti. Sleherno bitje je čudež. Sleherna stvar je haiku.*

Zbirka vaj (Arh, 2025a) je prišla kot naročena. Ker brez branja ni pisanja, smo najprej prebrali nekaj različnih haikujev. Ugotovili smo, da so besede v vrsticah sestavljene iz določenega števila zlogov, in prešteli število vrstic, ki jih mora imeti vsaka takšna kratka pesem. Razbrali smo še, da je rdeča nit haikujev narava. Pedagoško gradivo je v nadaljevanju ponujalo tako teoretične kot praktične osnove za pisanje haikujev. Če smo na prvi strani ob razlagi potesili radovednost o določenem vprašanju, smo na naslednji strani vadnice pridobljeno znanje lahko preizkusili v nalogah.

a) Delitev na zloge

V naslednji uri interesne dejavnosti smo s pomočjo gradiva *Haiku, dober dan* najprej opravili nekaj vaj z zlogi. Učencem delitev besed na podlagi samoglasnikov ni predstavljala te-

Primer naloge

b) Besede razdeli na zloge!

premog, stisnjen les: _____

v medaljonu na prsih: _____

črna pozlata: _____

Primer haikuja

Poletje zdaj bo.

Morje postaja toplo.

Gremo v vodo.

Učenci so po usvojenem pravilu popravili haiku na:

Poletje zdaj bo.

Morje postaja toplo.

Gremo mi v vodo.

žav. Vedeli so, da je zlogov toliko, kolikor je v besedi samoglasnikov (a, e, i, o, u), in da poznamo enozložne (npr. bel), dvozložne (npr. be-la) in večzložne (npr. be-li-na) besede. Težava se je mestoma pojavila le pri besedah brez zapisanega samoglasnika. S pomočjo pedagoškega gradiva so učenci ponovili/usvojili pravilo, da je zlog tudi brez zapisanega samoglasnika – na primer črke *r*, *m*, *l* nakazujejo zložnost (npr. vrč, hm-kni-ti, VI-ta-va).

Učenci so se pri delitvi besed na zloge srečali z vprašanjem, kaj storiti s predlogi *s*, *z*, *v*, *k*, *h*. Gradivo nam predstavi pravilo, da se ti predlogi v haiku vrstici pri šteju priključijo zlogu v naslednji besedi (npr. z luno: zlu-no: dva zloga).

S pomočjo gradiva so tako učenci v naslednji učni uri ponovili delitev na zloge, te preštevali in zapisovali, v haikuju pa uredili tradicionalno shemo zlogov pet/sedem/pet. Za večino učencev je najbrž poletje najlepši letni čas. Povezuje se s prostimi dnevi in prijetnimi dejavnostmi. Ker poletja in počitnic v trenutku pisanja ni bilo, bosta rabi sedanjega časa in neglagolskih oblik lažje upoštevanji ob doživetju in po več vajah.

b) Sopomenke

Pri drugi uri interesne dejavnosti smo najprej ponovili delitev na zloge, nato ponovno prebrali nekaj haikujev in se s pomočjo pedagoškega gradiva lotili sopomenk. Kot zapiše avtorica, ima haiku raje besede, ki praviloma niso slogovno zaznamovane (npr. bicikel), podprejo pomen, ki se želi izpostaviti, in ustrezajo skupnemu številu zlogov v posamezni vrstici. Sopomenke zaradi pomenskosti in števila zlogov odigrajo pomembno vlogo. Tako smo poskušali besedam poiskati čim več sopomenk. Tekmovali smo v tem in pri tem so nam prav prišli dodatni črtasti listi, ki jih vsebuje pedagoško gradivo *Haiku, dober dan*. Učenci so bili navdušeni in niso mogli verjeti, da je slovenščina tako bogata in da imajo nekatere besede tudi po pet ali več sopomenk. Pri iskanju sopomenk smo si pomagali s spletno stranjo www.fran.si in s tiskanimi različicami *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenskega pravopisa*. Ponovili smo slogovne kvalifikatorje, saj smo pri rednem pouku ravno tisti čas obravnavali slovarski sestavek. Na koncu smo pri dopisanih sopomenkah prečrtali tiste, ki so slogovno zaznamovane.

V nadaljevanju smo frazemom iskali najprimernejšo razlago. Učenci so sicer frazeme spoznali v sedmem razredu, vendar pri reševanju nalog niso imeli težav in so hitro usvojili pomen.

c) Glagolski vid

Naslednja ura interesne dejavnosti je bila posvečena glagolskemu vidu. Z letnim delovnim načrtom smo v aktivu učiteljev slovenščine v začetku leta določili, da bodo osmošolci glagolski vid spoznali maja. S pomočjo teoretičnih in praktičnih napotkov v *Haiku, dober dan* oz. vaj za razločevanje glagolskega vida so učenci to uro spoznali tudi teoretični del s tega področja. Po usvojeni teoriji so učenci izvedeli, da pisec haikuja izbere glagole, ki predstavljajo stanje, ki traja ta trenutek. Kot beremo v gradivu, npr. nedovršni glagol *piše* lahko bolj posname videni trenutek v nasprotju z dovršnim glagolom *napiše*, ki opredeli konec dejanja, kar se nujno ne dogaja sedaj.

Učenci so dovršne glagole spreminjali v nedovršne ali obratno, tako da so nastali vidski pari. Naslednja vaja, ki so jo učenci opravili, je bila na višji zahtevnostni ravni. Zapisanim haikujem so poiskali ustreznejši glagol. Pri tem so morali paziti na to, da je bilo v tretji vrstici pet zlogov.

č) Neglagolske besedne vrste

Četrto uro interesne dejavnosti smo posvetili neglagolskim besednim vrstam. Učenci so s pomočjo gradiva izvedeli, da haiku sestavljajo vse besedne vrste. Omejena je raba medmetov (npr. *joj*) ali osebnih zaimkov (npr. *jaz*), več pisec pa uporablja tudi manj prislovov (npr. krajevnih, časovnih, vzročnih, načinovnih).

Gradivo je od učencev zahtevalo, da glagolske besedne zveze spremenijo v neglagolske, pri tem pa so se morali čim bolj približati pomenu iz danega stavka.

Naslednja naloga je od njih zahtevala, da glagolske besedne zveze prevedejo v neglagolske in pri tem ohranijo shemo zlogov pet/sedem/pet.

d) Glagolski čas

V nadaljevanju smo se posvetili glagolskemu času. Kot navaja gradivo, se ujet trenutek iz narave vedno v vseh številih, naklonih in osebah posname s sedanjikom, ker se trenutek dogaja v sedanjosti. Tukaj in zdaj. Uporaba sedanjika pesem tudi poenostavi, lažje ji je slediti. Pisec z osredotočenostjo na beleženje drobca doseže poglobitev in osvetli dogodek, sliko. Pozorna bralec ali pisec bosta opazila, da so tudi majhne stvari velike. Učenci so to uro glagole povezovali s preteklim, sedanjim ali prihodnjim časom. Glagole v različnih časih, osebah in številih so spreminjali v sedanjik in pri tem ohranili, kar je bilo mogoče. V nadaljevanju so učenci po svoje dopolnili prve

verze že napisanih haikujev in razmišljali o tem, kaj po njihovi dopolnitvi haikuji sporočajo.

Primer naloge

Glagole v različnih časih, osebah in številih spremeni v sedanjik! Ohrani, kar lahko.

opazil je _____

kupovali bosta _____

skočili so _____

e) Prvi in tretji verz

Posvetili smo se tudi osnovam literarne teorije oziroma prvemu verzju haikuja. V pesmi je verz ali pesniška vrstica ritmično urejena, navadno skladijsko in pomensko zaključena enota pesniškega besedila. Vrsta verza je določena glede na število kratkih in dolgih ter naglašanih in nenaglašanih zlogov, stopic (npr. jamb, trohej). Običajno je verz sestavljen iz ene do osmih stopic, ki so lahko enake ali med seboj različne, a stopice za haiku niso pomembne, saj v njem ne tvorimo metričnih shem. Prvi verz v idealnem primeru haikuja predstavlja osnovno podobo, ozračje, čustva ali misli in šteje pet zlogov. Podoba iz prvega verza se v časih logično, včasih presenetljivo dopolni s podobo v tretjem verzju. Kratka pesem ima rada presenečenja, prva vrstica naj bo privlačna, zapiše avtorica (Arh, 2025a).

Primer naloge

Po svoje dopolni prvi verz!

Naš svet je _____,

morda kapljica rose,

pa vendar, vendar.

_____ *misli*

frčijo na vse strani.

Razbremenitev.

Nadalje smo se posvetili tretjemu verz, ki se povezuje s prvim verzom, šteje pet zlogov in zaokroži trivrstičnico. Zgleden haiku ima zaključno vrstico, ki v bralcu zdrami misli, čustva. Ponovili smo pesniška sredstva in razmišljali o tem, katero bi bilo ustrezno za haiku. Gradivo navaja, da je to podobnoglasje (npr. tok tok). Haiku pa se izogiba primerjanju (npr. bel kot sneg), zato besede kot, kakor, podobno niso zaželeni. Prav tako haiku obide klišeje (npr. starka zima). Tako so pri tej uri učenci po svoje dopolnili ali zapisali tretji verz ter izbirali, kateri dve možnosti sta za navedeno boljši.

Nato smo se osredotočili na drugi oz. osrednji verz, rimo in fonetiko. Učence je presenetilo, da haiku poezija ne prenese rim. V nadaljevanju so učenci po svoje dopolnili ali zapisali drugi verz ter se pri tem izogibali rimi, kar jim je na začetku povzročalo težave. Do sedaj so pri rednem pouku namreč spoznavali le pesniške oblike z rimami.

f) Preprosto poročanje

Naslednjo uro interesne dejavnosti smo se osredotočili na razumljiv zapis. Haiku namreč ne potrebuje okraskov, le preprosto poročanje. Spoznali smo haiku pesnike in napisano poenostavili tako, da so nastali čim razumljivejši haikui.

Pri tej uri smo se osredotočili še na ločila in veliko začetnico. Učenci so po svoji presoji dodajali ločila oziroma uporabljali velike začetnice.

g) Haiga

Učenci so nato spoznali haigo. Haiga je slog japonskega slikarstva, ki vključuje estetiko haikuja. Haige običajno naslikajo haiku pesniki, dodana jim je haiku pesem. Besedilo in slika sta eno delo. Tako kot pesniška oblika, ki jo spremlja, haiga temelji na preprostih, a pogosto globokih opazovanjih vsakdanjega sveta. Med znane slikarje haige so se zapisali: Kikaku, Ekaku, Chiyo, Goshun, Bashō idr.

Pri pisanju teh trivrstičnic so lahko v pomoč risba, slika ali fotografija za fotohaiku. Učenci so si ogledali sliko akademskega slikarja Beera in napisali haiku, ki jo je dopolnil. Tako je nastala haiga.

Pri zadnji nalogi so učenci napisali haiku, ki je označeval letni čas po njihovi izbiri.

V šolskem letu 2024/2025 so osmošolci pri interesni dejavnosti napisali prve haikuje.

*Lepa ta pomlad.
Drevesa se zbudijo,
ozelenijo.*

*Jesen – letni čas,
ki počasi vodi nas
v to belo zimo.*

*Zima je bila.
Bela in mrzla. Ampak.
Pomlad prihaja.*

*Poletje je čas,
ko šola pozabi nas:
uživamo mi.*

*Tilen, Mohor, Bor
veselijo se časa,
ko pride pomlad.*

*Jesen je naš čas,
v katerem počivamo
in se redimo.*

*Zima ni toplá.
Malo še počakamo,
ker bo zdaj pomlad.*

*Zime je konec,
se veselimo na glas.
Pomlad je ta čas.*

*Prideš ti k meni.
Poletje je veselo –
polno spominov.*

Napisani haikuji se nanašajo na vse letne čase, na naravo. Učenci so tako razumeli tematiko, uspešno preštevali zloge in oblikovali tri vrstice. Izhajali so iz sebe in pisali konkretno. Če jim znotraj letnih časov ponudimo besede *kige*, npr. za pomlad besedo sonce ali mladenka ali ljubezen, kar najstniško pritegne, dobimo trivrstičnice, ki še drugače posnamejo letni čas. Učenci so sestavljali haikuje v učilnici. Lažje bi ujeli trenutek, če bi se sprehajali ob vodi, na obali, po hribu, v gozdu. To bodo vsaj nekateri počeli samodejno v svojem prostem času, brez zapovedi šole in tako presegle učenje le pri dejavnosti. Ujeti trenutek je tudi po mnenju učiteljice zahtevno.

h) Pisanje haikujev brez omejitve

Učenci so se, ko so haiku spoznali, spraševali, zakaj haiku nima naslova. Kot preberemo v gradivu, je haiku le navidezno preprosta kratka pesem. Veliko je mnenj, kakšna mora biti, veliko je izpeljav, razlike so že pri uporabi naslova. Haiku nikoli nima naslova. Nekateri pesniki vrstice označijo z uporabo oklepaja in prvo besedo, ključno besedno zvezo (npr. (sonce)) ali haikuje številčijo (npr. 1., 2.), da jih ločijo med seboj. Tudi beseda haiku ni naslov. Haiku je trivrstičnica, nič več in nič manj, zato bi ji dodajanje kakršnega koli naslova pridalo še en verz, štirivrstičnica pa ni več haiku.

Strani učnega gradiva *Haiku, dober dan*, namenjene zapisom, so bile hitro polne. Nekaj nastalih haikujev smo nato objavili v šolskem listu, ki ga izdajamo mesečno, ostale bomo konec šolskega leta v šolskem glasilu.

Odzivi učencev

Učenci so bili nad pisanjem haikujev navdušeni. Pred objavo v šolskem listu sem jih prosila, da z mano delijo mnenje o haikujih. Eden izmed učencev je povedal: *Haikuji so posebni. Treba jih je razumeti. Najlažje jih je napisati, če so povezani z naravo.* Drugi učenec, še vedno pesniško razpoložen, je povedal: *Haikuji so v redu, čing čang čong.* Tretji učenec je zaklical že med pisanjem: *Ooo, Imam ga, imam ga! Vedel sem, da imam še enega. Haikuji so čudo.* Na vprašanje, ali bodo pisanje haikujev nadaljevali, so enoglasno odgovorili: *Seveda!*

Osmošolke iz Maribora (2013) v raziskovalni nalogi menijo, da je ta oblika lahko tako zelo izrazna, da bi ji lahko posvetili nekaj prostora tudi pri rednem šolskem programu književnosti in ne samo pri literarnem klubu. Zagotovo bi se s tem strinjali tudi avtorji naslednjih haikujev.

Še nekaj haikujev, ki so nastali izpod učenčevih rok.

*Leži pod borom,
poletje se mu smeji.
To vendar si Jan.*

*Lepa narava.
Brez nje smo prikrajšani.
Pazimo na njo!*

*Ocene so strah,
ampak brez njih se ne da,
zato se učim.*

Učenci so tudi pri teh haikujih dosledno ločili misli v tri vrstice, dodali so tudi ločila. Še v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju je to včasih težje doseči, a so učenci upoštevali pravopis, čeprav jim je bila misel, da bi pisali z malo začetnico kot veliki mojstri, všeč. Začutili so, kateri haiku se jim je bolj posrečil.

Učence vzgaja veliko vzgojiteljev. Tu so zgledi vrstnikov, staršev in učiteljev, z vsebinami nanje vplivajo mediji, ulica. V haikujih je čutiti vzgojni vpliv, ker mladi najbrž ves čas poslušajo, kako vpliva človekovo ravnanje na naravo, kako velik pomen ima učenje na nadaljnje življenje. Zadnji dve izhodišči, tj. o naravi in ocenah, sta ključni, ker dopuščata nadgrajevanje misli. Tako bi pri na novo napisanem haikuju lahko opustili moralno presojo oz. jo izrazili drugače, v prenesenem pomenu.

*Lepa narava.
Polne vrečke za smeti
pri zabojniku.*

A to je že uvid odraslega. Dovolimo navdušenje, učenje in učenčevo razmišljanje.

Namesto zaključka

Pisanje haikujev je v osnovni šoli zanimivo početje. Razgiba možgane, pritegne kratek zapis, saj učenci večinoma ne pišejo radi. V nekem obdobju je bilo celo zaznati, da raje pišejo pesmi kot prozo. To je način, kako namesto računalniške tipkovnice primejo pisalo in kaj napišejo z roko. V sodobni šoli je ob tehnologiji, veliki količini informacij pisanje z roko nehote prisotno v manjši meri, pa

vendar prav ta dejavnost razvija vrsto učenčevih spretnosti. *Haiku, dober dan* (Arh, 2025a) ponuja to možnost prek vaj različnih zahtevnostnih stopenj, kratki vzpodbudi, ki je zapisana pod nalogami, in razlagi, h kateri se lahko učeči se vedno znova vrača. Učitelju gradivo omogoča ponovitev in povezovanje z učno snovjo pri rednem pouku. Po svoje učijo tudi rešitve in hkrati vzpodbudijo željo po iskanju novih možnosti. Zdi se, da bi nastala vadnica pomagala tako učitelju kot učencu – oba bi bila lahko bolj osredotočena na sporočilo haikuja, izdelek bi brusila do sijaja. A tudi Bachō, mednarodno priznan mojster haikuja, rege, je rekel: *Nauči se pravil in jih nato pozabi* (Reichhold, 2024).

Sodobni haiku je manj omejen s pravili, zato je, pravijo zapisovalci haikujev, pisanje vseeno lažje. Ko prebiramo haikuje, zapisane na različnih mestih, bi težje našli tradicionalne. Pisanje tradicionalnih haikujev zahteva disciplino, branje in vajo, čeprav včasih pisca haiku pokliče kar sam. Da je takrat najboljši, doživi tudi avtorica zbirke *Šeest pod ного* (Arh, 2025).

Boris A. Novak in Savina Zwitter (2001) menita, da so forme izražanja, ki so nastale na drugih celinah in v drugačnih jeziki in kulturah, enako pomembne kot evropske pesniške kulture; narodi na Bližnjem in Daljnem vzhodu ne zastajajo z različnimi dosežki. Sem sodijo tudi vzhodnjaške pesniške oblike, npr. haiku. Avtorja (Novak in Zwitter, 2001, str. 45) nadaljujeta in z njima deliva mnenje tudi avtorici članka: *Haiku nam odpira oči za lepoto sveta. Lepota je vsepovsod okoli nas, v najbolj drobnih vsakdanjih rečeh, nas učijo japonski mojstri haikuja, le videti jo je treba.*

Haikuji so nastali v soavtorstvu Bora Novaka, Tilna Poharnika in Mohorja Stareta.

Viri in literatura

- Arh, M. (2025). *Šeest pod ного. Haibun, haiku, haiku pentlja, oriku, senryu, tanka*. V pripravi.
- Arh, M. (2025a). *Haiku, dober dan. Z vadnico do pesmi dveh tradicij*. V pripravi.
- Grešak, G. (2008). *O haiku poeziji*. Pesem.si, forum. https://www.pesem.si/a/objava/prikaz/40081/o_haiku_poeziji
- Gumzej, K. (2014). *Haiku*. Raziskovalna naloga, Srednja šola za kemijo, elektrotehniko in računalništvo, Šolski center Celje.
- Kek, D., Kitek, T., Košir, J. (2013). *Haiku in haige*. Raziskovalna naloga, Osnovna šola Bojana Licha Maribor.
- Mahkovic, T. (2009). *O haikuju*, 3. del. Pesem.si, forum. https://www.pesem.si/a/objava/prikaz/43706/o_haikuju_-_3_del
- Novak, B. A. (1997). *Oblike srca: pesmarica pesniških oblik*. Modrijan.
- Novak, B. A. (2017). *Oblike duha: zakladnica pesniških oblik*. Mladinska knjiga.
- Novak, B. A., Zwitter, S. (2001). *Oblike oblakov. Knjiga, spusti me v svoj svet*. Rokus.
- Pavlinović, D. (2018). *Što je haiku i kako ga pisati*. Facebook. <https://www.facebook.com/legacy/notes/1778663185529819/>
- Reichhold, J. (Pridobljeno 2024). *Haiku rules that have come and gone. Take Your Pick*. AHA poetry. https://www.ahapoetry.com/h_t_rules_come.html